23. План заходів щодо реалізації Концепції реформування кримінальної юстиції України 311 *[Електронний ресурс]* : затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2008 р. № 1153-р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1153-2008-%D1%80.

24. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо запровадження інституту кримінальних проступків *[Електронний ресурс]* : проект Закону України № 10126. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=4270.

25. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо введення інституту кримінальних проступків *[Електронний ресурс]* : № 10146 від 3 бер. 2012 р. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42733.

26. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження кримінальних проступків *[Електронний ресурс]* : № 2897 від 19.05.2015 р. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55214.

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень *[Електронний ресурс]* : № 7279-д від 20.04.2018 р. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63928

28. Фаринник В. І. Досудове слідство у кримінальному судочинстві України: стан та перспективи реформування / В. І. Фаринник // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України: Збірник наукових праць. – 2010. – № 1. – С. 56-63.

Надійшла до редколегії 06.12.18

Г. Глобенко, канд. юрид. наук, доц.
Харьковский национальный университет внутренних дел, Харьков, Украина

ГЕНЕЗИС ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О ДОЗНАНИИ КАК ФОРМЕ ДОСУДЕБНОГО РАССЛЕДОВАНИЯ

На основании анализа отдельных исторических памятников законодательства исследуются вопросы генезиса института дознания. Рассмотрены последние изменения и дополнения в действующее уголовное процессуальное законодательство Украины, регламентирующее исследуемую форму досудебного расследования. Выделены отдельные аспекты относительно сущности и процедуры осуществления дознания в некоторых странах Европейского сообщества, которые представляются перспективными для отечественного законодателя.

Ключевые слова: уголовный процесс, формы досудебного расследования, преступление, уголовный проступок, досудебное следствие, дознание, генезис.

H. Hlobenko, Candidate of Sciences (Law), Associate Professor
Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraina

GENESIS OF THE LEGISLATION ON INQUIRY AS A FORM OF PRE-TRIAL INVESTIGATION

The reform of criminal procedural legislation conducted within the framework of the general legal and judicial reform, when the Criminal Procedural Code of Ukraine entered into legal force in 2012, proved to be imperfect and incomplete. More than fifty laws were adopted during this time, however, numerous changes in the legal regulation of criminal proceedings as a rule of thumb states, do not ensure the steady implementation of the tasks of the criminal procedure so far. The above mentioned fully refers to the issues of pre-trial investigation of misdemeanors in the form of inquiry. The current state of the development of domestic criminal procedure is characterized by the existence of fundamental changes in the legislation that take place in the field of legal regulation of all stages and forms of criminal justice, including inquiry. Based on the analysis of certain historical sources of the legislation, we can argue that the researched form of pre-trial investigation radically changed its essence and significance with the adoption of every new criminal and procedural law, since the legislator called different activities by the same term. Thus, both procedural activity regulated by the norms of the criminal procedure and the activities carried out by operative and search measures, were in particular understood as inquiry.

Comparative and legal analysis of the legislation on the researched issue of some European countries allows to state that there is an obvious tendency to optimize the pre-trial investigation by its simplifying. Such an approach is not surprising as it fits into the general integration process of the development of the legislation, which is directly reflected in international and legal acts, for example, in the Recommendation of the Council of Europe Committee of Ministers No. 6 R (87) "On the Simplification of Criminal Justice". It should be noted that, unlike the European model, the inquiry of most post-Soviet countries begins with the issuance of a ruling on the prosecution, with the exception of Georgia, Kazakhstan and Ukraine, and is exclusively carried out by procedural methods. At the same time, the assessment of the effectiveness of the domestic inquiry institution should be solely carried out through the practical component, which is currently absent.

Key words: criminal procedure, forms of pre-trial investigation, a crime, misdemeanor, pre-trial investigation, inquiry, genesis.

УДК 347.7

С. Голубицький, старш. викл.
Міжрегіональна академія управління персоналом, Київ, Україна

РИНОК ЦІННИХ ПАПЕРІВ У КООРДИНАТАХ РОСІЙСЬКОГО ПРАВА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XIX СТОЛІТТЯ

Вивчено досвід правового регулювання ринку цінних паперів у Російській імперії у XIX ст. Він свідчить, що перші кроки в новій для Росії сфері суспільних відносин здійснені в кінці XVIII ст. Акцентовано увагу на тім, яке місце посідала імператриця Катерина II в закладенні основ ринку цінних паперів. Стверджується, що поширенню ринку цінних паперів у Російській імперії сприяла поява акціонерних компаній. Наведено статистику розвитку акціонерних компаній, яка свідчить про збільшення їхньої чисельності в першій половині XIX ст. Акціонерні компанії стали місцем акумуляції цінних паперів не тільки в Росії, а й у інших країнах Західної та Центральної Європи. Указано, що ринок цінних паперів у імперії відставав у своєму розвитку на кілька десятків років, проте прийняте законодавство дещо збалансувало становище.

Ключові слова: правове регулювання, біржа, ринок цінних паперів, Російська імперія, акціонерні товариства.

Вступ. Вільний ринок та розвиток підприємництва в сучасній Україні покликав до життя такий їхній атрибут як ринок цінних паперів, що на просторах колишнього радянського Союзу набирає все більшого потенціалу. Ринок цінних паперів чи фондовий ринок не нове явище в системі економічних відносин, їх витоки сягають дореформеного періоду Російської імперії, чому й присвячена сьогоднішня наукова розвідка. Вивчення історії правового регулювання ринку цінних паперів з метою використання позитивного досвіду, є неодмінною умовою ефективності його функціонування в нових соціально-економічних і політико-правових умовах.

Актуальність теми обумовлена тим, що історіографія проблеми обійшла своєю увагою не тільки ознайомлення з правовим забезпеченням функціонування ринку цінних паперів в Російській імперії, але й не зробила дієвих кроків до вивчення фондового ринку України у визначених темою публікації хронологічних межах.

© Голубицький С., 2018

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням наукової проблеми, яка визначає її назву, займалися такі дослідники, як М. Боголєпов, В. Зів, А. Молотніков, Р. Чікулаев, Л. Шепелєв та ін. Радянські вчені з відомих причин не виявляли наукового інтересу до правового забезпечення функціонування ринку цінних паперів у абсолютистській Росії. Із числа сучасних українських вчених указаною проблемою цілеспрямовано займається лише С. Мошенський.

Метою даної роботи є вивчення, аналіз і виявлення особливостей законодавчого регулювання ринку цінних паперів у Російській імперії першої половини XIX ст.

Виклад основного матеріалу. За цілком обґрунтованим твердженням сучасних дослідників, ринок цінних паперів у Російській імперії почав формуватися в другій половині XVIII ст. Тут, як, зрештою, і в історії фондового ринку європейських країн, першими цінностями на фінансовому ринку, що робив перші кроки, виступали державні папери. До появи державних цінних паперів головними джерелами покриття надзвичайних витрат були запозичення коштів у державних кредитних установах та емісія паперових грошей.

Ринок цінних паперів у царській Росії започаткований Катериною II, яка у Голландії в 1769 р. від імені держави розмістила цінні папери у формі облігаційної зовнішньої позики терміном на 10 років. Згодом уряд уже від свого імені випустив ряд зовнішніх позик шляхом укладення угод з посередниками, що представляли інтереси голландських банків. Саме на їхнє ім'я здійснювалося оформлено облігаційної позики [1].

Основним партнером російського уряду був амстердамський банкір Генріх Гопе, який від імені свого банкірського будинку випускав в Амстердамі облігації номіналом у 1000 гульденів і розповсюджував їх на європейських біржах. У Росію ці облігації практично не потрапляли [2, с. 282].

Такі маніпуляції з боку держави пояснюються відсутністю налагоджених контактів між російським і зарубіжними ринками з одного боку, а з другого – браком довіри іноземних інвесторів до Росії [3].

Фактичне та юридичне становлення фондового ринку Російської імперії розпочинається лише на початку XIX століття. Насамперед, це явище було пов'язано зі спробами розмістити державні цінні папери (облігації) на внутрішньому ринку. З цією метою Олександром I був підписаний Іменний указ, виданий 25 серпня 1809 р. державному казначейству, під назвою "О внутренних в Государстве займах". Однак справжнім ініціатором і автором законопроекту виступив відомий російський реформатор, очільник кодифікаційної комісії, статс-секретар М. Сперанський, який у той період був, як свідчать документи, "справжнім керівником державних фінансів" [4, с. 31].

Зауважимо, що Іменний указ заклав основи правого регулювання ринку цінних паперів у Російській імперії, в тому числі й на територіях українських губерній. Відповідно до його положень, встановлювався порядок випуску державних облігацій, який характеризувався такими особливостями: по-перше, безпосередньо продажем цінних паперів інвесторам мали займатися один чи два купці, які мали високий рівень довіри з боку державного казначейства, за що отримували комісійні в розмірі одного відсотка (п. 2 Указу); по-друге, закон не встановлював жодних обмежень щодо кола осіб, які виступали інвесторами. Будь-хто із числа підданих Російської імперії, так само як і іншої держави, міг придбати державні цінні папери (п. 3 Указу); по-третє, цінні папери, що випускалися, ділилися на два види (п. 4 і 5 Указу): з позначенням строку погашення (від 5 до 10 років) і без позначення терміну погашення, тобто безстрокові. Крім того, передбачалося, що за бажання інвестора залишитися інкогніто, він може не називати ані свого імені, ані прізвища; по-четверте, інвесторам виплачувалося 7% від номінальної вартості вкладених цінних паперу (п. 10); по-п'яте, кошти вносилися "круглою сумою" у розмірі не меншому, ніж 1000 рублів асигнаціями, а також будь-якою іншою монетою, що перебувала в обігу в Російській імперії; по-шосте, фактично цінні папери випускалися без відповідного забезпечення, хоча в п. 16 Указу було обумовлено, що вони "забезпечені гарантією та переконливою запорукою імператорського слова" [5, с. 1110 – 1113].

Не можна відмовити у слушності висловленого дослідником історії формування ринку цінних паперів В. Страховим. Проаналізувавши стан російської економіки в досліджуваний період, він заявив, що основне завдання першої законодавчо унормованої кредитної операції з державними паперами, полягало в необхідності "апробації механізму вилучення із каналів грошового обороту частини асигнацій задля скорочення темпів інфляції і стабілізації її темпів стосовно рубля" [6].

Попри те, що держава встановила достатньо високий відсоток від вкладень капіталів, державні папери першої внутрішньої позики не користувалися популярністю у потенційних інвесторів. Зрештою проект був реалізований в 1809–1810 рр. на суму всього близько 3,3 млн руб.

Один із тогочасних дослідників фондового ринку П. Мігулін цілком слушно назвав основні причини невдачі першого розміщення державних цінних паперів на внутрішньому ринку Росії. До основних він відніс: по-перше, населення, а насамперед представники великого капіталу, звикли розміщувати заощадження в державних кредитних органах під 5% з правом видачі вкладів на першу вимогу, а не на умовах, запропонованих законодавчим актом; по-друге, вкладення коштів в облігації державної позики було пов'язане з цілою низкою незручностей, що не сприяло вкладенням капіталу. Так, видача відсотків здійснювалася лише в одному місті, столиці імперії – у Санкт-Петербурзі. Крім того, облігації підлягали біржовій оцінці, у зв'язку з чим для більшості потенційних вкладників існував ризик подальшого зниження їхньої вартості [7, с. 40–41].

Незважаючи на невдачу, що позначилася на результатах операції, позитивним підсумком першого внутрішнього випуску державних цінних паперів все ж стало започаткування відліку формування нормативно-правових засад здійснення державної позики на російському фондовому ринку. Не можна не відзначити, що з цього моменту розпочався розвиток самої інфраструктури ринку цінних паперів в Російській імперії загалом і в українських губерніях зокрема.

Розгортанню фондового ринку в Російській імперії сприяла поява акціонерних компаній. Так, Павло I у липні 1799 р. іменним указом, адресованим Сенату, затвердив "правила, привілеї і акти" про заснування найбільшої в той час Російсько-Американської компанії, що "перебуває під покровительством його імператорської величності", яку дослідники цілком слушно називають першою російської акціонерною компанією.

Відповідно до параграфа 2, її початковий капітал становив 724 тис. руб. і був поділений на 724 акції. Передбачалося подальше збільшення капіталу при входженні до її складу нових компаньйонів. Ними, відповідно до параграфа 3, могли приєднуватися як російські піддані, так і іноземці, що записалися у вічне російське підданство, незалежно від їхнього місця в суспільній ієрархії, аби лиш мали осілість у нерухомому маєтку.

Ціна наступних випусків акцій визначалася за своєрідною для Росії методикою. Насамперед, було встановлено, що кількість нових акцій не могла перевищувати 1000 штук. При їхньому випуску підраховувалася вартість майна, яка ділилася на кількість акцій, визначаючи вартість кожної, "після цього, не гаючи часу", вказувалося в документі "почати приймати як бажання, так і капітали, у що кожна акція оцінена буде від дня цієї публікації через шість місяців". У разі не викупу всіх акцій, нове оголошення про їхнє розміщення мало бути повторено через два роки, і "в цьому випадку необхідно встановити ціну акцій дійсного свого на той час балансу і продовжувати до того часу, поки всі інші від тисячі акцій розпродані будуть (параграф 5)".

Компаньйонам видавалися "капітальні листи на гербовому папері", текст яких істотно відрізнявся від сучасних акцій. Щоправда, вони виконували такі ж самі завдання, тобто підтверджували права акціонера. Визнавалася повна свобода перерозподілу акцій: "Отриманий покупцем від продавця капітальний лист або свідоцтво і угода, за якими ті акції у володіння покупця надійшли, має бути незаперечним доказом права на них (параграф 9)". Свобода перерозподілу акцій обмежувалася вимогою про необхідність повідомити правління компанії про продаж акцій. Проте недотримання цього правила не тягло за собою жодної юридичної відповідальності [8, с. 699–701].

З часом, ставши імператором, Олександр I скористався іменним указом свого батька, ставши разом із своїми рідними компаньйонами Російсько-Американської компанії. Спеціальним рескриптом монарх повідомив директорат про внесення ним 10 тис. рублів на 20 акцій. Одночасно акціонерами компанії стали його мати, Марія Федорівна (чотири акції), дружина Єлизавета Олексіївна (чотири акції), а також великий князь Костянтин Павлович (дві акції). Цією операцією родина імператора продемонструвала дворянським та купецьким суспільним верствам, що участь в компанії є важливою державною справою. Приклад Олександра I сприяв тому, що в короткі терміни було розкуплено понад 1000 акцій, причому до числа набувачів потрапило чимало осіб із царського оточення і представників заможних верств із купецького суспільного стану[9].Прибутки, що отримувала царська сім'я, спрямовувалися на благодійність, принаймні так твердять російські дослідники [10, с. 18].

За підрахунками сучасних дослідників, якщо до початку XIX ст.. в Росії функціонувало кілька акціонерних компаній, то з 1799 р. по 1806 р. було створено 3, а подальшому спостерігається інтенсивне зростання чисельності корпорацій: протягом 1807–1829 рр. створено 19 акціонерних компаній, а лише за п'ять років, починаючи з 1830 р., їх було засновано близько тридцяти [11, с. 30].

Ідея створення системи правового регулювання діяльності все зростаючої кількості акціонерних компаній з'явилася не одразу. Лише після узгодженого рішення Загальних зборів Державної Ради, затвердженого імператором восени 1835 р., де говорилося про необхідність детальної законодавчої регламентації відносин, пов'язаних з акціонерною діяльністю, справа зрушила з місця [12, с. 67].

Колегіально висловлена думка щодо розроблення загальноросійського акціонерного закону на той час видавалася дуже зухвалою і сміливою. У досліджуваний період ухвалення подібного закону було однією із перших спроб у світовій практиці. Так, у Пруссії закон про акціонерну діяльність буде ухвалено в 1843 р., в Англії – роком пізніше, а у Франції – лише в 1856 р. Окреслюючи ті загальні положення, яких необхідно було дотримуватися при виробленні закону про акціонерні компанії, Державна рада виходила з таких міркувань: 1) дозвіл на створення акціонерної компанії був сам по собі наданням певних привілеїв. Одночасно наголошувалося на небезпеці появи певної нерівноправності завдяки наданню окремим компаніям виняткових привілеїв; 2) тільки в тому разі підприємства могли отримати дозвіл на створення акціонерних компаній, якщо їхні засновники своєю попередньою діяльністю та розміром статутного капіталу могли розраховувати на успіх. Урядовців попереджали, щоб вони не давали дозволи на заснування компаній, які можуть дозволити собі "здійснювати операції з вигодою для себе і з метою розорити вкладників"; 3) зверталася увага на необхідність передбачити запобіжні заходи, що виключали би можливість зловживання з боку засновників і встановлюють правила чіткої звітності компаній [12, с. 65].

Зрештою, 6 грудня 1836 р. Микола I затвердив остаточний варіант Закону "Положение о компаниях на акциях" і підписав указ Сенату про його оприлюднення. Основна мета Положення 1836 р., як нам видається, полягала у створенні необхідних правових засад для розвитку акціонерного підприємництва при наданні уряду ефективних засобів впливу на процеси його функціонування.

Слід зазначити, що термін "акціонерне товариство" використаний не лише в Указі від 6 грудня 1836 р. У законодавстві Російської імперії XIX ст. він досить часто асоціюється з такими поняттями як акціонерні об'єднання (Статут торгівельний, ст. 77), компанії (Статут торгівельний, ст. 58) з додатковим словосполученням висловів на кшталт: на акціях (Закони цивільні, т. X, ч.1, ст. 2139), "на участках" (Закони цивільні, т. X, ч.1, ст. 2131), на паях (Статут торгівельний, ст. 55). Судячи із висловленого, законодавець, вживаючи в текстах названі вище терміни, вважав їх за своєю юридичною природою тотожними та взаємозамінними [13, с. 219–223].

Ознайомившись із текстом Закону приходимо до висновку, що законодавець визнав акціонерним товариством об'єднання осіб для спільного ведення торгівельної чи іншої діяльності з обмеженою відповідальністю, відповідно до внеску кожного із учасників [14, с. 328–335]. Як вважає дослідник В. Максимов, характерною особливістю акціонерного товариства, яка відрізняла від товариства на вірі, є обмеження відповідальності всіх його членів. Обмеження відповідальності полягало в розмірі внеску, незалежно від того, у формі акції чи паю він буде здійснений[15, с. 20].

Положенням 1836 р. передбачалися права і відповідальність акціонерів. Основне право акціонерів – бути присутнім на загальних зборах компанії і брати участь в обговоренні (право дорадчого голосу), а число голосів визначалося кількістю акцій, що належали одній особі (право вирішального голосу). Передбачалися також випадки і порядок участі повірених від акціонерів у загальних зборах, але це питання вирішувалося особливо у статуті кожної компанії.

Відповідно до Положення від 6 грудня 1836 р., процедура створення акціонерних компаній передбачала затвердження статуту, що мав відповідати загальноросійським законам та правилам. Узагальнено статут акціонерної компанії мав містити такі позиції: мету підприємства і очікуваний від нього прибуток; найменування, місце знаходження компанії; сумарний розмір капіталу, кількість і номінальна ціна акцій; порядок оплати акцій; кількість акцій, які засновники залишили за собою; порядок продажу акцій та їхньої розверстки, а також порядок зберігання коштів, що на них надходять; переваги і привілеї компанії; терміни, на які діють переваги і при-

вілеї; час приведення підприємств у дію; обов'язки, права, відповідальність акціонерів компанії; порядок звітності; порядок розподілу дивідендів; порядок управління справами компанії, компетенція правління і загальних зборів акціонерів;) порядок розгляду спорів; порядок ліквідації компанії [14, с. 328–335].

Статути здійснювали також регламентацію правовідносин, що були відсутні в загальному законодавстві. Зокрема, у них встановлювалися правила випуску цінних паперів (облігацій) акціонерними товариствами, умови проведення реорганізації товариств тощо [16, с.78].

Відповідно до Закону 1836 р., створення кожного акціонерного товариства обумовлювалося спеціальним рішенням уряду. Клопотання про дозвіл заснувати акціонерну компанію спрямовувалося в те міністерство або його підрозділ, що контролювало сферу діяльності підприємства, яке відкривалося. До письмового клопотання додавався проект статуту, розроблений ініціатором звернення і підписаний засновниками акціонерного товариства.

На другому етапі проект розглядався в міністерстві, де особлива увага приділялася, насамперед, відповідності статуту загальним законам і підзаконним актам. Крім того, важливе значення для відповідної виконавчої структури імперії мав рівень врахування в статуті прав та інтересів майбутніх акціонерів і третіх осіб.

У разі необхідності лише отримання дозволу на відкриття компанії, розглянутий і скорегований в міністерстві проект статуту вносився на затвердження до Ради міністрів, або в Державну думу, якщо необхідно було отримати дозвіл на включення його до чинного законодавства.

При ухваленні позитивного рішення згаданими органами державної влади та затвердження імператором, статут акціонерного товариства підписувався засновниками і публікувався в "Собрании узаконений и распоряжений правительства", а також за кошти засновників оприлюднювався в одній із провідних газет держави.

Висновки. Отже, за відсутності розвинутих інститутів вільного ринку в Російській імперії акціонерні товариства з'являються на 150 років пізніше, ніж про них згадується у країнах Західної Європи. Проте поява в кінці XVIII ст. іменного указу про заснування Російсько-Американського товариства не лише спонукало до розвитку мережі акціонерних товариств, а й сприяло розвитку фондового ринку на теренах Східної Європи. А "Положение о компаниях на акциях" від 6 грудня 1836 р. остаточно відкрило шлюзи для повнокровного і системного функціонування ринку цінних паперів в абсолютистській Росії.

Список використаних джерел:

1. *Чикулаев Р. В.* Правовое регулирование рынка ценных бумаг в царской России в дореволюционный и советский периоды *[Электронный ресурс]* : / Р. В. Чикулаев //Российский юридический журнал. – 2011. – № 6. – Режим доступа: center-bereg.ru/b4590.html (дата обращения: 16.11.2018).
2. *Боголепов М. И.* Финансы, правительство и общественные интересы / М. И. Боголепов. – СПб. : Тип. О. Н. Попова, 1907. 333 с.
3. История становления российского рынка ценных бумаг *[Электронный ресурс]*. – Режим доступа: https://finances.social/bumag/istoriya-stanovleniya-rossiy (дата звернення: 24.11.2018).
4. Министерство финансов, 1802–1902: в 2 ч. – СПб. : Экспедиция Загот. Госуд. бумаг, 1902. – Ч. 1. 640 с.
5. Именной Указ, данный государственному казначею "О внутренних в Государстве займах" от 25 августа 1809 г. // Полное собрание законов Российской империи. Собр. 1. – СПб. : Тип. II отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1830. – Т. XXX. – 1809.– № 23808. – С. 1110–1113.
6. *Страхов В. В.* Из истории возникновения внутренних государственных займов в России *[Электронный ресурс]* : / В. В. Страхов. – Режим доступа : https://cyberleninka.ru/.../iz-istorii-vozniknoveniya-vnutrenn (дата обращения: 16.11.2018).
7. *Мигулин П. П.* Русский государственный кредит (1769–1899): опыт историко-критического обзора: в 3-х т. / П. П. Мигулин. – Харьков : Типо-литография "Печатное дело", 1899. – Т.1. – 605 с.
8. Именной Указ, данный Сенату "О наименовании компании, составившейся для промыслов и торговли по Северо-Восточному морю промыслов и торговли российско-американскою компаниею" от 9 июля 1799 г. // Полное собрание законов Российской империи. Собр. 1. – СПб. : Тип. II отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1830. – Т. XXV. – 1799. – № 19030. – С. 699–718
9. Акционерные и паевые общества в дореволюционной России: история становления, структура, функционирование *[Электронный ресурс]* : – Режим доступа : *finhistory.org/.../aktsionernyie-i-paevyie-obschestva-v-dore.* (дата обращения: 17.11.2018).
10. *Ключко В. Н.* Особенности становления и развития акционерных компаний в России: дореволюционный и советский период / В. Н. Ключко // Менеджмент и бизнес-администрирование. – 2014. – № 4. – С. 8–43.
11. *Шепелев Л. Е.* Акционерные компании в России XIX – начала XX века / Л. Е. Шепелев. – СПб. : Изд. дом СПбГУ. – 2006. – 378 с.
12. Красильникова Т. К. Правовой статус акционерных обществ в России в XX – начале XX векав: (историко-правовой аспект): дис. … канд. юрид. наук: специальность 12.00.01 – теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений / Т. К. Красильникова. – Саратов, 2001. – 201 с.
13. *Степанченко Е. С.* Становление и развитие правового регулирования деятельности иностранных инвесторов в Российской империи до 60-х годов XIX века / Е. С. Степанченко // Закон и жизнь. – 2013. № 8/3 (260). – С. 219–223.
14. Именной Указ Правила о товариществах поучастках или компаниях на акціях от 6 декабря 1836 г. // Полное собрание законов Российской империи. Собр. 1. Отд. 2. – СПб. : Тип. II отделения Собственной Е. И. В. Канцелярии, 1837. – Т. XI. – 1836. – № 9763. – С. 328–335.
15. *Максимов В.* Законы о товариществах. Акционерное общество, товарищество на паях и торговые дома, порядок их учреждения и деятельности / В. Максимов. М. : Юрист, 1908. – 300 с.
16. *Черножуков М. В.* Сепаратное акционерное законодательство в России в XIX – начале XX в. / М. В. Черножуков // Вестник Нижегород. ун-та им. Н. И. Лобачевского: Гражданское общество, государство и право в переходный период. Серия: Право. – Нижний Новгород, 2002. – Вып. 1 (5). – С. 68–74.

Надійшла до редколегії 07.12.18

С. Голубицкий, старш. препод.
Межрегиональная академия управления персоналом, Киев, Украина

РЫНОК ЦЕННЫХ БУМАГ В КООРДИНАТАХ РОССИЙСКОГО ПРАВА В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

Изучен опыт правового регулирования рынка ценных бумаг в Российской империи в XIX в. Он свидетельствует, что первые шаги в новой для России сфере общественных отношений осуществленны в конце XVIII в. Акцентировано внимание на роли императрицы Екатерины II в закладке основ рынка ценных бумаг. Утверждается, что распространению рынка ценных бумаг в Российской империи способствовало появление акционерных компаний. Приведенная статистика развития численности акционерных компаний, которая свидетельствует об увеличении их численности в первой половине XIX в .. Акционерные компании стали местом аккумуляции ценных бумаг не только в России, но и в других странах Западной и Центральной Европы. Указано, что рынок ценных бумаг в империи отставал в своем развитии на несколько десятков лет, однако принято законодательство несколько сбалансирования положение.

Ключевые слова: правовое регулирование, биржа, рынок ценных бумаг, Российская империя, акционерные общества.

S. Golubytskyi, senior Lecturer
Interregional Academy of Personnel Management, Kyiv, Ukraine

MARKET OF SECURITIES IN COORDINATES OF RUSSIAN RIGHTS IN THE FIRST HALF OF THE XIX-th ST.

The experience of legal regulation of the securities market in the Russian Empire in the nineteenth century was studied. He testifies that the first steps in the new sphere of social relations, carried out at the end of the XVIII century. Emphasized attention on the place of Empress Catherine II in laying the foundations of the securities market. It is alleged that the emergence of joint-stock companies contributed to the expansion of the

securities market in the Russian Empire. The statistics on the growth of the number of joint-stock companies are presented, which shows an increase in their number in the first half of the nineteenth century. Joint-stock companies became the place of accumulation of securities not only in Russia but also in other countries of Western and Central Europe. It is indicated that the securities market in the empire has lagged behind in its development for several decades, but the legislation adopted somewhat balanced the situation.

Key words: legal regulation, stock exchange, stock market, Russian Empire, joint-stock partnerships.

УДК 346.12/368.12

В. Дударенко, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАХОВИХ ПРАВОВІДНОСИН ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КАПІТАЛЬНОГО БУДІВНИЦТВА

Досліджуються страхові правовідносини при здійсненні капітального будівництва трирівневою концепцією дослідження, яка складається із загальнотеоретичного, галузево-теоретичного й конкретно-теоретичного рівнів. Додатково виокремлюється специфіка правовідносин у сфері капітального будівництва і ризики, що виникають при здійсненні такої діяльності. Проведено аналіз відмінності теоретичних і практичних підходів до страхування ризиків при здійсненні капітального будівництва.

Ключові слова: страхові правовідносини; страхування ризиків; страхові ризики; капітальне будівництво; ризики в капітальному будівництві.

Вступ. Господарська діяльність із капітального будівництва потребує значних фінансових вкладень, тож вона об'єктивно пов'язана з високим ступенем ризику для осіб які її здійснюють і потребує гарантій захисту майнових інтересів вказаних суб'єктів.

Платоспроможність у будівельному секторі – важливий елемент споживчої безпеки, особливо з урахуванням великої кількості інвестицій і високого ступеня ризику. Дослідники відзначають, що будівельний сектор є одним із найбільш схильних до ризику банкрутства. У Європейському Союзі будівництво входить до числа чотирьох секторів економіки з найвищими показниками банкрутства. У зв'язку з чим у деяких державах-членах ЄС використовується забезпечення покриття ризику банкрутства забудовника до завершення робіт [1, с. 120].

Належні гарантії захисту майнових інтересів суб'єктів, які здійснюють професійну діяльність у галузі капітального будівництва в сучасних умовах господарювання може надати страхування, як фінансовий механізм, що дозволяє заінтересованим особам мінімізувати можливі негативні наслідки (збитки) від результатів такої діяльності.

Актуальність дослідження пов'язана з тим, що страхові правовідносини, що виникають, змінюються та припиняються при здійсненні капітального будівництва мають ряд специфічних ознак, які досі не досліджувалися. Специфіка зазначених правовідносин, перш за все, обумовлена тим, що вони є видом господарських правовідносин, які пов'язані зі специфічними ризиками, що виникають при здійсненні капітального будівництва, яке, в свою чергу, є особливим видом господарювання, що має специфічне нормативно-правове закріплення.

Метою статті є дослідження страхових правовідносини, що реалізуються при здійсненні капітального будівництва й характеризуються трирівневою концепцією пізнання, яка складається із загальнотеоретичного, галузево-теоретичного і конкретно-теоретичного рівнів; визначення специфіки правовідносин у сфері капітального будівництва і ризики, що виникають при здійсненні такої діяльності; здійснення аналізу відмінностей теоретичних і практичних підходів до страхування ризиків при здійсненні капітального будівництва**.**

Об'єктом дослідження є страхові правовідносини при здійсненні капітального будівництва.

Предметом дослідження є окремі елементи страхових правовідносин, що виникають, змінюються та припиняються при здійсненні капітального будівництва та ризики, які підлягають страхуванню, при здійсненні такої діяльності.

Огляд літератури. Значний внесок у розробку теорії господарських правовідносин здійснили О.А.Беляневич, О. М. Вінник, Г. Л. Знаменський, О. А. Красавчиков, В. К. Мамутов, В. Ф. Опришко, І. А. Татанчук,В. С. Щербината іншими авторами. Комплексним вивченням питань страхових правовідносин займалась В. Р. Ідельсон, Н. Б. Пацурія, В. К. Райхер, Л. І. Рейтман, Г. Ф. Шершеневичта В. Н. Яковлев. Окремі питання, що стосуються ризику як об'єкту правового регулювання були предметом досліджень М. М. Агаркова, С. С. Алєксєєва, Б. С. Антимонова, М. І. Брагінського, В. А. Ойгензіхта, В. І. Серебровського тощо. Однак потрібно констатувати, що рівень наукового дослідження проблеми страхових правовідносин при здійсненні капітального будівництва є доволі низьким.

Методологію дослідження становлять загальнонаукові методи (зокрема, аналіз та синтез, діалектичний, історичний, системний методи), а також спеціальні методи (формально-юридичний, порівняльно-правовий та ін.), які в своїй сукупності дозволили виявити особливості страхових правовідносин при здійсненні капітального будівництва.

Виклад основного матеріалу. Для виявлення особливостей певного явища у юридичній науці використовують шлях від загального до спеціального (конкретного). Тож для визначення специфіки страхових правовідносин при здійсненні капітального будівництва та глибокого з'ясування сутності такої категорії є сенс застосувати трирівневу концепцію дослідження її правової природи, яка вперше була застосована О. І. Харитоновою при вивченні концептуальних засад адміністративно-правових відносин. Така концепція складається з загальнотеоретичного, галузево-теоретичного і конкретно-теоретичного рівнів [2, с. 16].

У сучасній юридичній науці виокремлюються два теоретичних підходи до визначення правовідношення. Перша група науковців вважає, що правовідношення – це суспільне відношення, врегульоване нормою права [3, с. 373]. Друга ж група дослідників визначає правовідношення як вид суспільного відношення, що виникає у результаті впливу норм права на фактичне відношення у суспільстві, а також опосередковує зв'язок між нормою права і фактичним суспільним відношенням [4, с. 134].

Відмінність поглядів науковців і деяка непослідовність трактування сутності правовідносин значною мірою зумовлена недостатністю врахування не лише не-

© Дударенко В., 2018